

کارگاه های دوره ای معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی گیلان

ویژه کارشناسان مراکز تحقیقاتی در سال ۹۷

روش تحقیق و پروپوزال نویسی

بخش اول - انتخاب موضوع، بیان مساله و بررسی متون

الهه رفیعی

انتخاب موضوع

Topic selection

انتخاب موضوع

- تجارب شخصی / علائق شخصی
- مشورت با متخصصین
- پایان نامه ها و گزارش های تحقیقاتی جدید (Unanswered questions)
- مقالات منتشر شده
- تکرار تحقیقاتی که تابع عوامل مکانی / جغرافیایی / فرهنگی و ... هستند.
- تکرار مطالعاتی که ضرورت انجام آن ها توسط محقق احساس می شود (به دلایل متدولوژیک و امثال اینها)

... انتخاب موضوع

توصیه هایی برای به روز
بودن موضوع تحقیق:

- عضویت در انجمن های علمی / مطالعه خبر نامه ها
- حضور در جلسات سخنرانی، نمایشگاه های علمی، کارگاه های تخصصی، و گفتگو با صاحب نظران
- ارائه نتایج تحقیقات قبلی خود در مجامع علمی
- آشنایی با افراد مرتبط با موضوع مورد علاقه تحقیق خود و شناساندن خودتان به آن ها
- حضور در جلسات دفاعیه پایان نامه ها و جلسات ارائه گزارش تحقیقاتی
- مرور مجلات علمی جدید و شرکت در ژورنال کلاب ها
- مکاتبه با نویسندگان مقالات ذی ربط و کسب اطلاعات از آنان
- توجه به اطلاعاتی ها و اخبار علمی جدید
- مراجعه به فهرست اولویت های تحقیقاتی منتشر شده سازمان های مختلف
- استفاده مناسب از اینترنت، Mailbase و مانند اینها

حیطه / موضوع / عنوان تحقیق

□ برای انتخاب موضوع باید دید وسیع داشت و ابتدا حیطه تحقیق (area) را شناسایی نمود، در مرحله بعد موضوع تحقیق (subject) را یافت و در انتها عنوان (topic) را نوشت.

□ حیطه: ارزیابی شیوه تدریس اساتید

■ موضوع: سنجش قدرت بیان اساتید بر اساس نظر دانشجویان

□ عنوان: تعیین مشخصات مؤثر شخصیتی مدرسین در انتقال مفاهیم درسی از دیدگاه دانشجویان

درجه بندی اولویت موضوعات تحقیقاتی Priority Setting

- مناسبت داشتن (اولویت موضوع چیست؟) +
 - اجتناب از دوباره کاری +
 - قابلیت اجرا (به لحاظ زمان، بودجه، نیروی انسانی، امکانات و تجهیزات) +
 - مقبولیت جامعه/سیاست گزاران (مورد توجه و حمایت مسئولین) +
 - کاربرد داشتن +
 - با صرفه بودن (Cost effectiveness) +
 - متناسب با زمان بودن (فوریت نیاز به داده ها در جامعه) +
 - رعایت ملاحظات اخلاقی +
-

عنوان تحقیقاتی را
چگونه بنویسیم؟

پس از لیست نمودن مشکلات، الویت بندی و انتخاب موضوع، آنچه در نوشتن
یک طرح تحقیقاتی اهمیت دارد، **عنوان** آن می باشد.

در زمان نوشتن عنوان، باید چهار جزء در آن اشاره شود:

۱ چه چیزی را می خواهید بررسی کنید؟ (محتوایی که محقق می خواهد آن را بررسی نماید)

۲ روی چه کسی می خواهید بررسی کنید؟ (جامعه مورد مطالعه و یا گروه هدف)

۳ کجا می خواهید تحقیق کنید؟ (محل انجام تحقیق)

۴ در چه زمانی تحقیق انجام خواهد شد؟ (زمان انجام تحقیق)

بیان زمان و مکان تحقیق در عنوان فقط در صورتی ضرورت دارد که پاسخ به سؤال تحقیق در زمان ها و مکان های مختلف تغییر یابد (مثل مطالعات اپیدمیولوژیک جهت سنجش شیوع)

نکاتی که در نوشتن عنوان باید رعایت گردد:

۱- کوتاه باشد، معمولاً بین ۸ تا ۱۵ کلمه پیشنهاد می شود.

۲- بصورت عبارت باشد و از به کاربردن فعل در عنوان باید خودداری شود مثلاً به جای نوشتن "بررسی شیوع حاملگی ناخواسته در زنانی که به مراکز بهداشتی درمانی شهر زاهدان در سال ۸۱ مراجعه می کنند" بهتر است بنویسیم "بررسی شیوع حاملگی ناخواسته در زنان مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهر زاهدان در سال ۸۱".

۳- عنوان را با کلماتی مانند بررسی، مطالعه، مقایسه یا اندازه گیری شروع کنیم که نشان دهنده چگونگی انجام کار می باشند.

۴- در عنوان از نوشتن جزئیات برخی موارد خودداری شود و توضیحات آن به قسمتهای بعدی طرح تحقیقاتی موکول شود.

۵- از به کار بردن حروف اختصاری که شایع و رایج نیست، خودداری نموده و بهتر است در صورت امکان از کلمات فارسی استفاده شود.

۶- عنوان تحقیق در برگیرنده هدف کلی تحقیق باشد.

توجه

اغلب گفته می شود که «عناوین مقالات منتشر شده در مجلات چین ویژگی هایی ندارد، لذا نوشتن موارد ذکر شده اجاری نیست». باید توجه داشته باشیم که نحوه نوشتن عنوان مقاله با عنوان تحقیق کاملاً متفاوت می باشد و برخی اجزائی که در عنوان تحقیق لازم است در عنوان مقاله برای کوتاه تر شدن آن حذف می شود در واقع در نوشتن عنوان مقالات از سبک و سیاق مقاله نویسی استفاده می شود.

بیان مسالہ

Problem Statement

✓ در شروع بیان مسئله لازم است تعریف مختصری از موضوع مورد بحث ارائه شود. تعریف باید کوتاه و مختصر باشد و از سوی دیگر مطالب ارائه شده از منابع علمی اعم از کتب و مجلات با ذکر منبع آن بیان شود (مثال: بررسی شیوع آنمی فقر آهن در دختران دبیرستانی رشت در سال ۹۷)

✓ پس از آن به وسعت مسئله اشاره شود. بدین منظور در زمینه موضوع مورد بحث هرگونه آمار اعم از شیوع و بروز آن جمع آوری می‌گردد. آمارهای فوق را می‌توان به ترتیب در جهان، ایران، استان و منطقه مورد مطالعه ارائه نمود.

✓ با ارائه آمارهای مربوط می‌توان خواننده را با وسعت مسئله آشنا نمود. در این قسمت محقق مسئله را بر اساس آنچه هست و آنچه باید باشد توصیف می‌کند.

✓ در برخی موارد مشاهده می‌شود که نویسندگان بدون اشاره به منبع فقط ذکر نموده این مسئله بسیار شایع و باعث مرگ و میر فراوان می‌شود. چنین بیاناتی مورد قبول نیست و لازم است نویسندگان در بیان مسئله بدون منبع به ذکر مطالب نپردازد.

✓ چنانچه قرار است موضوع در گروه خاصی از جامعه بررسی شود، بهتر است به شیوع و بروز در آن گروه خاص تاکید بیشتری گردد. مثلاً اگر در گروه‌های کودکان، زنان و سالمندان شایع تر است به آن اشاره شود.

✓ پس از بیان وسعت مسئله لازم است از شدت مسئله صحبت شود. عوارض ناشی از مسئله و مرگ و میر ناشی از آن حاکی از شدت مسئله می باشد. لذا محقق در این مرحله نیز با ارائه آمارهایی به اهمیت مسئله اهتمام می ورزد از سوی دیگر پیامدهایی حاصل از مشکل در این قسمت مطرح می گردد.

✓ در واقع خواننده باید در جریان قرار گیرد که چنانچه موضوع فوق مورد توجه قرار نگیرد. چه عواقبی می تواند به دنبال داشته باشد. پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در این مرحله می تواند مطرح گردد.

✓ پس از بیان شدت مسئله لازم است محقق به بیان ویژگی های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی منطقه مورد مطالعه و نیز وضعیت بهداشتی و سیستم ارائه خدمات بهداشتی در کشور و منطقه پردازد.

✓ در این مرحله محقق سعی می کند تفاوت های منطقه مورد مطالعه با سایر مناطق و دلایل انتخاب آن را برای انجام تحقیق مشخص نماید.

✓ در این مرحله محقق می بایست به اقداماتی که در حال حاضر برای حل مشکل انجام می شود اشاره نماید و پس از آن مشخص نماید تحقیق وی چه تفاوتی با اقدامات قبلی دارد و با آوردن دلایل منطقی خواننده را مجاب نماید که تحقیق فوق چه کمکی به شناسایی بیشتر مشکل علل و راه حل آن می نماید.

✓ چنانچه در وضع موجود ضعف ها و قوت هایی وجود دارد به آن اشاره نموده و نقاط قوت و مهم طرح خود را که آن را از سایر اقدامات متمایز می سازد مطرح نماید اگر تاکنون اقداماتی انجام شده می تواند به نقاط قوت و ضعف آن ها نیز اشاره نمود، مثلا اگر می خواهیم درمان معمول برای یک بیمار خاص را با یک شیوه درمانی جدید جایگزین نماییم. می بایست نقاط قوت و ضعف درمان قبلی و دلایل انتخاب درمان جدید در بیان مسئله به خوبی روشن نمود.

✓ در پایان بیان مسئله محقق می بایست آنچه را که می خواهد، به طور مختصر توضیح دهد. در پایان بیان مسئله مشخص می شود تحقق موجود چه کاری را هدف قرار داده و به چه مواردی می خواهد دست یابد. معمولاً یک پاراگراف آخر بیان مسئله به این قسمت اختصاص می یابد.

✓ ممکن است این پاراگراف شباهت زیادی با هدف کلی تحقیق بیابد که ایرادی ندارد. ولی محقق در این پاراگراف فضای بیشتری دارد تا هدف را در قالب عبارات و جملات مبسوط تری بیان نماید.

✓ آخرین بخش بیان مسئله بیان هدف کاربردی تحقیق است. منظور از کاربرد تحقیق آن است که نتایج بدست آمده از این تحقیق را برای انجام چه کاری یا برای توجیه چه مواردی می توان به کاربرد و با نتایج آن را بهبود وضعیت به چه گروه هایی از مدیران و برنامه ریزان کمک می نماید.

✓ در واقع محقق در شروع کار خود باید مشخص نماید که انتظار دارد چه نوع اطلاعاتی را از این پروژه بدست آورده و این اطلاعات چگونه به حل مشکل کمک می نمایند.

نکاتی که در نوشتن بیان مسئله
باید رعایت شوند:

نکته ۸:

از بیانات احساسی در بیان مسئله خودداری شود. محقق بهتر است در بیان مسئله با مطالب منطقی و علمی اهمیت تحقیق خود را به خواننده نشان دهد.

نکته ۷:

چنانچه واژه در بیان مسئله باید استفاده شود که توضیح آن در بیان مسئله باعث از هم گسیختگی مطالب اصلی می گردد. لازم است محقق آن را در قسمت تعریف واژه‌ها در پایان بیان مسئله وارد نماید.

نکته ۶:

اگر در حین نوشتن بیان مسئله واژه ای اختصاصی به کار رفت، در اولین دفعه می بایست واژه فوق را توضیح داد و اختصار و کامل آن را نیز در همان قسمت آورد. پس از آن در سایر قسمت های بیان مسئله می توان از کلمه اختصار فوق استفاده نمود.

نکته ۵:

کلیه مطالب ارائه شده در بیان مسئله دارای منبع باشند و از ابتدای بیان مسئله شماره منابع قید شوند. البته پاراگراف های آخر که مربوط به هدف مطالعه مورد نظر و هدف کاربردی آن است. مسلماً نیاز به ارائه منبع ندارد.

نکته ۴:

بهتر است از ارائه جدول و نمودار در بیان مسئله خودداری شود و چنانچه ارائه آمار مدنظر باشد، مهم ترین آمار با شاخص های مورد نظر به صورت جملات مناسب در بیان مسئله قید شود.

نکته ۱:

بیان مسئله کوتاه، مختصر و از سوی دیگر کامل باشد. محقق از بیان بدیهیات و تکرار مطالب با اشاره به منابع مختلف خودداری نماید. بیان مساله خوب از یک کل شروع شده و به تدریج به جزئیات می پردازد.

نکته ۲:

اغلب مشاهده می شود که بیان مسئله با عنوان تطبیق ندارد و موضوعات غیر مرتبط با اصل مسئله ارائه شده است.

نکته ۳:

مطالب گفته شده برای استفاده در بیان مسئله می بایست به ترتیب ارائه شود. ولی نیاز به نوشتن زیر عنوان در بیان مسئله وجود ندارد. همبستگی و انسجام مطالب در بیان مساله بسیار مهم است. پراکنده گویی و عدم وجود ارتباط منطقی بین قسمت های مختلف بیان مساله امری بسیار رایج است.

بررسی متون

Literature Review

بررسی متون

یکی از ابزارهای مهم تحقیق و کلید موفقیت در دستیابی به نتایج مناسب،

انجام **بررسی متون دقیق** می باشد.

اهمیت بررسی متون

- محقق متوجه می شود که آیا کاری را که انتخاب نموده است تکراری است یا خیر؟
- محقق می تواند آنچه معلوم است شناسایی کرده و دانش خود را پیرامون موضوع افزایش دهد.
- محقق می تواند آنچه مجهول است را نیز شناسایی نماید.
- محقق می تواند روش مناسب را برای پاسخگویی به سؤال تحقیق خود به کار گیرد.
- محقق می تواند نقاط قوت و ضعف مطالعات دیگران را شناسایی نماید.
- محقق می تواند خطاهای سایر تحقیقات را شناسایی و از وقوع آن در تحقیق خود خودداری کند.
- محقق می تواند دلایلی تامین کند تا از پژوهش پیشنهادی خود پشتیبانی نماید.

توجه

■ اگر چه بحث بررسی متون بعد از بیان مسئله ذکر شده است ولی انجام یک بررسی متون کامل و سازمان دهی شده، حتی قبل از نوشتن عنوان تحقیق و در زمانی که تنها ایده تحقیق در ذهن خطور کرده است باید شروع و تکمیل شود.

■ یک بررسی متون خوب و کامل متضمن تهیه یک عنوان خوب و مناسب و یک بیان مسئله منسجم و قانع کننده است. چنانچه بررسی متون خوب و کامل انجام شده باشد محقق برای تهیه تمام بخش‌های دیگر طرح تحقیقاتی خود ایده‌های بسیاری می‌گیرد.

با منابع و ما خذ یافت شده چه باید کرد:

- به دقت و چند بار آنرا بخوانید.
- خلاصه آنچه را که برای شما مهم است را روی کارت ایندکس (دستی یا کامپیوتری) بنویسید.
- اطلاعات را طبقه‌بندی کنید تا بعدا بتوانید به آسانی از آن ها استفاده کنید.
- حتما منبع مورد استفاده شامل نام نویسنده، نام منبع، تاریخ انتشار، عنوان مقاله، شماره، جلد (والیوم)، و صفحات را یادداشت کنید.

کارت ایندکس باید شامل موارد زیر باشد:

کلمات کلیدی

شناسنامه مقاله یا کتاب

خلاصه‌ای از محتوای کتاب یا مقاله (مهم ترین نتایج، متغیرهای مورد بررسی، نوع مطالعه، افراد مورد مطالعه)

خلاصه‌ای از روش کار (مناسب بودن روش کار، نقاط قوت و ضعف، ابزار مورد استفاده و ...)

نکاتی که در نوشتن بررسی متون
باید رعایت شوند:

نکات مورد توجه در نوشتن بررسی متون

- ✓ محقق می بایست نتایج مطالعاتی را که مرتبط با موضوع مورد بررسی وی می باشد، در این قسمت ارائه نماید (مثلاً تأثیر آموزش بر رفتار و نگرش پرستاران در مورد ایدز)
- ✓ لازم است، در ارائه نتایج مطالعات مرتبط، به محل انجام تحقیق، سال تحقیق، تعداد نمونه مورد مطالعه و نیز نتایجی که مرتبط با یافته های مورد نظر در طرح تحقیقاتی می باشند، اشاره شود.
- ✓ به طور معمول بخشی از بیان مسئله به بررسی متون می پردازد. این روش سلیقه ای بوده و چنانچه در طرح پیش نویس تحقیقاتی برای نوشتن بررسی متون، صفحه خاصی در نظر گرفته نشده باشد، باید موارد فوق را پس از ارائه اقدامات انجام شده برای حل مشکل در قسمت بیان مسئله بیاوریم.
- ✓ با توجه به فراوانی تحقیقات و وفور منابع موجود در خصوص هر مسئله ای که به ذهن خطور می کند، به احتیاط نزدیکتر آن است که از نوشتن عبارتی نظیر «تاکنون هیچ تحقیقی در این زمینه انجام نشده است» خودداری شود و بهتر است این موضوع را با عبارات دیگری مثل «مطالعات زیادی در این زمینه انجام نشده است» بیان نمود.

چک لیست ارزیابی

رفته رفته انسان تسلیم می شود
توقع زیادی از زندگی نداریم
اما یاد می گیریم باز کمتر از زندگی توقع داشته باشیم .

Photo by Hirotaka Tsurekawa

منابع

- ۱- فاطمه رخشانی. نگاهی نو به روش تحقیق. انتشارات سیمین دخت
- ۲- جزوه درسی روش تحقیق. دکتر حمید سوری. عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی